

12. www.rada.gov.ua; 1994. – №14. – Ст.80
13. Закон України „Про фізичну культуру і спорт” від 24.12.1993 р. № 3808-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – Стаття поступила в редакцію 25.12.2007

М.В. ВЕРГУНЕНКО

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

АНАЛІЗ ТРАНСАКЦІЙНИХ РЕГУЛЯТОРНИХ ВИТРАТ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

У

вітчизняній літературі, присвяченій розвитку підприємництва в Україні, проблематика виміру та оцінки трансакційних витрат все більше починає привертати увагу дослідників. Особливого значення ця проблема набуває при посиленні інтеграційних процесів та зростаючому інтересі іноземних інвесторів до українського ринку. Однією з головних умов подальшого розвитку євроінтеграційних процесів в Україні є створення сприятливого клімату для ведення бізнесу та оптимізація податкового законодавства.

З метою оцінки інвестиційної привабливості українського ринку щорічно проводяться соціологічні дослідження підприємницького сектору економіки України в рамках проектів «Дослідження підприємницького сектору в Україні» Міжнародної фінансової корпорації (МФК) [1] та «Doing Business» Світового Банку, а саме «Вартість ведення підприємницької діяльності в Україні» [2; 3; 4]. Проте ці дослідження присвячені, головним чином, аналізу бар'єрних витрат ведення бізнесу, не носять комплексного характеру і не вписуються в більш широкий контекст теорії трансакційних витрат. Єдиної методології механізмів формування трансакційних витрат в підприємницькому секторі України, аналізу та структури, динаміки і оцінки їх рівня наразі не існує. Навіть в межах одного проекту не було виділено єдиної структури показників, на основі яких щорічно без змін потрібно проводити оцінку їх рівня. Це, безумовно, є основною перешкодою для аналізу динаміки трансакційних витрат як на мікро-, так і макрорівнях.

Крім того відсутні інтегральні та порівняльні оцінки рівня трансакційних витрат між окремими країнами. Особливого значення набувають дослідження рівня трансакційних витрат за умов інтеграції окремих країн в різні структури (ВОТ, ЄС).

В економічній літературі проблеми оцінки та аналізу трансакційних витрат підприємницького сектору висвітлені в роботах таких вчених як І.П.Булеєв [5], А.Паляниця [6], І.М.Сараєва [7], О.В.Шепеленко [8], в яких проведено дослідження їх рівня в Україні, визначено причини занадто високих регуляторних витрат та проаналізовано негативні наслідки, які зводяться до високої тінізації вітчизняного бізнесу.

Метою даної статті є проведення аналізу рівня регуляторних трансакційних витрат в підприємницькому секторі України порівняно з країнами – членами Європейського Союзу, визначення основних тенденцій їх зміни та причин, що перешкоджають процесу інтеграції України у світову економіку.

Дослідження проблем оцінки трансакційних витрат свідчать, що в Україні занадто високий рівень так званих непродуктивних витрат, які суб'єкти господарювання несуть для подолання різних штучно створених бар'єрів – економічних, адміністративних та інших. Зазвичай до таких відносять: відкриття бізнесу та реєстрація юридичних та фізичних осіб; обов'язкова сертифікація товарів та послуг, під яку падає біля 80% товарної номенклатури (для порівняння в країнах ЄС – біля 4%);

© П.И. Навка, 2008

ліцензування окремих видів діяльності; точний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання з боку різних контролюючих органів (прямі витрати на сплату штрафів і «відкупних», також непродуктивні витрати часу на сплату податків, перевірки інстанціями різного роду тощо); отримання різних дозволів та узгодження з органами виконавчої влади всіх рівнів; ведення експортно-імпорتنих процедур, митних процедур; захист інтересів власників; легкість отримання кредиту та доступ до інших джерел фінансування; витрати на юридичне супроводження бізнесу та підтримку виконавчої служби; закриття бізнесу [7, с.155]. Специфічними витратами можна вважати витрати, що створюють доступ до отримання контрактів на державні закупівлі, тендери, субсидії або кредити через державні механізми підтримки підприємництва. Найбільша складність вимірювання рівня трансакційних витрат полягає у тому, що більшість з них здійснюється в сфері неофіційних взаємовідносин.

Порівняльний аналіз легкості ведення бізнесу (тобто якості бізнес-середовища, якості ділового клімату) в підприємницькому секторі країн-членів Європейського Союзу наведено в табл.1, а для пострадянських країн в табл. 2.

Як свідчать дані досліджень Світового банку в рамках проектів «Doing Business» за сукупністю виділених критеріїв в 2007 році найкращі умови для ділового клімату серед членів ЄС були в Данії, яка посіла серед 180 країн 5 місце, і перше місце серед країн-членів ЄС. З пострадянських країн, які приєдналися до Європейського союзу в 2004 році найбільш сприятливий бізнес-клімат спостерігався в Естонії, яка посіла 17 місце серед досліджуваних країн, Латвія зайняла 22 і Литва – 26 місце, випередивши такі країни як Франція (31 місце), Португалія (37 місце), Іспанія (38 місце), Люксембург (42 місце), Італія (53 місце), Греція (100 місце).

Найпростіші процедури з відкриття компанії (кількість процедур, час на відвідування інстанцій, мінімальний розмір капіталу для відкриття компанії) мають місце в Ірландії (0,05), Великій Британії

(0,08), Данії (0,19) та Фінляндії (0,19). Найскладніші процедури по відкриттю бізнесу мають місце в Греції (0,72) та Польщі (0,60). За показниками, що характеризують складність отримання ліцензій, найкращі значенні були в Данії (0,10), і найгірші – у Польщі (0,74). За процедурами реєстрації власності найкращі показники спостерігались в Словаччині (0,06), Литві (0,06), Швеції (0,09); найгірші – в Бельгії (0,77). Самий простий доступ до кредитних ресурсів та інших джерел фінансування має місце у Великій Британії (0,00), в Німеччині (0,03), в Ірландії (0,06) та Словаччині (0,06).

Найкраще захищені інтереси власників (інвесторів) в Ірландії (0,04), Великій Британії (0,05) та Бельгії (0,07); найгірше – в Греції (0,92) та Австрії (0,77). Для порівняння в Україні цей показник складає 0,82, а в Таджикистані – 1 (табл.2).

Податковий клімат характеризується загальною кількістю податків, часом на їх розрахунок та сплату, податковим навантаженням, який розраховується питомою вагою податків у валовому прибутку. За цим показником найкращі показники серед членів Євросоюзу в 2007 році були в Ірландії (0,08), і найгірші – Румунії (0,66). Для порівняння – в Україні цей показник був чинем найгірший і складав – 0,93, випередив лише Білорусь (0,98) (табл. 2).

Найкращі умови для здійснення експортно-імпорتنих операцій спостерігались в Данії (0,02), Фінляндії (0,04), Швеції (0,05), Естонії (0,05). Найбільш складні умови проведення зовнішньоекономічної діяльності мають місце в Словаччині (0,46) та Болгарії (0,45). Для України цей показник не є найгіршим серед пострадянських країн. Проте значно відстає від рівня країн-членів ЄС (0,58) (див. табл.1). За цим критерієм до уваги приймаються кількість документів на експорт та імпорт, кількість підписів, час для здійснення експортних та імпорتنих операцій.

Складність процедури закриття компанії визначається часом, витраченим на цю процедуру, часткою вартості активів, розміром повернення боргів. За цим показником найкращі умови у Фінляндії 90,02),

Данії (0,03), Ірландії (0,03); найгірші – в Чехії (0,61), Польщі (0,49) та Румунії (0,045). Нажаль, Україна за цим показником має найнижчий рейтинг серед усіх країн, що досліджувались – 0,79 (табл. 2).

Таблиця 1

Рейтинг країн – членів Європейського Союзу за якістю ділового клімату (рівнем легкості ведення бізнесу) (2007 р)*

Країна	Рейтинг	Процентиль	в т.ч. процентиль за окремими критеріями									
			Відкриття бізнесу	Ліцензування	Наймання робітників	Ресстрація власності	Отримання кредиту	Захист інтересів інвесторів	Сплата податків	Ведення міжнародної торгівлі	Виконавча служба	Закриття компанії
1. Данія	5	0,15	0,19	0,10	0,082	0,31	0,14	0,18	0,17	0,02	0,28	0,03
2. Велика Британія	6	0,16	0,08	0,37	0,182	0,20	0,00	0,08	0,15	0,22	0,25	0,05
3. Ірландія	8	0,17	0,05	0,20	0,241	0,47	0,06	0,04	0,08	0,20	0,33	0,03
4. Фінляндія	13	0,24	0,19	0,30	0,563	0,18	0,19	0,35	0,48	0,04	0,10	0,02
5. Швеція	14	0,24	0,22	0,17	0,482	0,09	0,26	0,35	0,32	0,05	0,38	0,10
6. Естонія	17	0,28	0,20	0,16	0,685	0,21	0,37	0,27	0,28	0,05	0,27	0,28
7. Бельгія	19	0,29	0,20	0,29	0,240	0,77	0,37	0,07	0,42	0,29	0,21	0,05
8. Німеччина	20	0,29	0,40	0,16	0,604	0,35	0,03	0,54	0,42	0,09	0,16	0,16
9. Нідерланди	21	0,30	0,30	0,49	0,461	0,21	0,14	0,29	0,30	0,14	0,30	0,04
10. Латвія	22	0,30	0,24	0,49	0,469	0,48	0,14	0,35	0,22	0,19	0,06	0,36
11. Австрія	25	0,31	0,43	0,30	0,357	0,26	0,19	0,77	0,48	0,13	0,10	0,11
12. Литва	26	0,32	0,37	0,39	0,553	0,06	0,26	0,54	0,44	0,22	0,17	0,17
13. Франція	31	0,34	0,14	0,17	0,628	0,75	0,26	0,46	0,48	0,22	0,15	0,18
14. Словачія	32	0,35	0,41	0,35	0,937	0,08	0,06	0,59	0,62	0,46	0,37	0,20
15. Португалія	37	0,38	0,27	0,58	0,693	0,44	0,46	0,27	0,42	0,24	0,36	0,11
16. Іспанія	38	0,39	0,57	0,34	0,668	0,32	0,14	0,54	0,51	0,29	0,39	0,09
17. Люксембург	42	0,40	0,30	0,28	0,720	0,59	0,64	0,68	0,20	0,24	0,06	0,26
18. Угорщина	46	0,41	0,39	0,51	0,407	0,52	0,19	0,68	0,63	0,28	0,15	0,29
19. Болгарія	45	0,41	0,50	0,55	0,333	0,42	0,14	0,27	0,49	0,45	0,50	0,40
20. Румунія	48	0,41	0,23	0,52	0,631	0,61	0,14	0,27	0,66	0,26	0,31	0,45
21. Італія	53	0,42	0,39	0,47	0,333	0,36	0,46	0,35	0,62	0,36	0,73	0,14
22. Словенія	55	0,43	0,57	0,41	0,727	0,53	0,46	0,18	0,42	0,39	0,46	0,19
23. Чехія	56	0,44	0,46	0,49	0,332	0,40	0,19	0,54	0,58	0,24	0,52	0,61
24. Польща	74	0,48	0,60	0,74	0,400	0,47	0,46	0,27	0,63	0,26	0,44	0,49
25. Греція	100	0,52	0,72	0,32	0,622	0,51	0,54	0,92	0,49	0,38	0,49	0,21

*Рейтинг наведено за даними Світового банку за даними 180 країн [4]

Слід констатувати факт значного відставання України за сукупністю наведених критеріїв не тільки від країн-членів Європейського Союзу, але і від інших пострадянських країн. Так, серед 180 країн за якістю ділового клімату Україна посіла 139 місце в рейтингу, випередив лише Таджикистан, який займає 153 місце. З по-

страдянських країн за легкістю ведення бізнесу Грузія посіла 18 місце (і випередила окремі країни-члени ЄС), Армения – 39, Росія – 106, Білорусь – 110. Для порівняння найгірші показники Україна мала за такими критеріями як захист інтересів інвес-

торів (0,82 процентіля), сплата податків (0,93 процентіля), ліцензування (0,87 процентіля), складність відкриття бізнесу (0,53 процентіля), закриття компанії (0,79 процентіля).

Таблиця 2

Рейтинг пострадянських країн за якістю ділового клімату (рівнем легкості ведення бізнесу) (2007 р)*

Країна	Рейтинг	Процентіль	В т.ч. процентіль за окремими критеріями									
			Відкриття бізнесу	Ліцензування	Наймання робітників	Реєстрація власності	Отримання кредиту	Захист інтересів інвесторів	Сплата податків	Ведення міжнародної торгівлі	Виконавча служба	Закриття компанії
1. Грузія	18	0,29	0,12	0,13	0,034	0,11	0,37	0,27	0,54	0,38	0,34	0,59
2. Армения	39	0,39	0,33	0,46	0,304	0,05	0,26	0,54	0,70	0,57	0,43	0,23
3. Казахстан	71	0,47	0,37	0,87	0,184	0,45	0,37	0,35	0,33	0,97	0,27	0,54
4. Молдова	92	0,50	0,42	0,73	0,467	0,34	0,64	0,59	0,58	0,58	0,17	0,46
5. Киргизька Республіка	94	0,51	0,39	0,75	0,404	0,41	0,19	0,68	0,69	0,91	0,28	0,42
6. Азербайджан	96	0,51	0,39	0,75	0,404	0,41	0,19	0,68	0,69	0,91	0,28	0,42
7. Росія	106	0,53	0,34	0,99	0,475	0,33	0,54	0,54	0,64	0,81	0,19	0,45
8. Білорусь	110	0,54	0,57	0,53	0,293	0,52	0,75	0,59	0,98	0,64	0,17	0,39
9. Узбкістан	138	0,64	0,36	0,70	0,369	0,60	,98	0,68	0,77	0,87	0,36	0,67
10. Україна	139	0,65	0,53	0,87	0,477	0,65	0,46	0,82	0,93	0,58	0,36	0,79
11. Таджикистан	153	0,68	0,78	0,78	0,556	0,32	0,88	1,00	0,75	0,95	0,21	0,55

*Рейтинг наведено за даними Світового банку за даними 180 країн[4]

Вперше методику оцінки рівня непродуктивних транзакційних витрат, які виникають в процесі підприємницької діяльності, було розроблено Е.де Сото, який запропонував враховувати такі їх види: офіційні тарифи на проходження бюрократичних процедур; альтернативна вартість часу, яка необхідна для здійснення регуляторних процедур; вартість хабарів на успішне проходження бюрократичних процедур; податкові витрати; витрати по неформальному забезпеченню захисту та виконання контрактів (витрати на «кришу», підкуп посадових осіб тощо); альтернативна вартість витрат часу на пошук достовірної інформації про контрагентів, перевірки їх надійності, інші інформаційні витрати;

витрати на моніторинг виконання контрактів [9, с.176-189].

Як зазначалось вище, в бухгалтерському обліку не передбачається виділення транзакційних витрат на окремих рахунках, що значно ускладнює їх вимір та оцінку. У вітчизняних дослідженнях перші спроби виокремлення транзакційних витрат було зроблено в роботах І.П.Булеєва [5, с.115-119] та О.В.Шепеленко [8, с.228-231]. Зауважимо, що на основі запропонованого в цих роботах підходу можна виділити лише частину офіційних транзакційних витрат, що фіксуються в бухгалтерському обліку. Зрозуміло, що неофіційні витрати, пов'язані з подоланням бюрократичних бар'єрів залишається поза даними

бухгалтерського обліку, становлять комерційну таємницю підприємства і в окремих випадках можуть суттєво перевищувати офіційну частину.

Емпіричні дослідження розмірів та структури трансакційних витрат показали, що витрати як офіційні, так і неофіційні на ведення бізнесу та сплату податків займають в структурі трансакційних витрат більше 50%. На основі дослідження рівня регуляторних трансакційних витрат в підприємницькому секторі економіки України (за першими трьома компонентами перелічених витрат) згідно проведених І.Н.Сараєвою розрахунків склав в 2002 році біля

600 млн. дол. США, або 3180 млн. грн., тобто майже в 2,5 рази більше, ніж в Росії [7, с.156].

Найбільш слабкою ланкою в сфері ділового клімату, яка призводить до значних трансакційних витрат, вважається система податкового законодавства та корупційність податкових органів (табл. 3). Слід зазначити, що удосконалення податкового законодавства на Україні відбувається дуже повільно. За рівнем податкового клімату країна значно відстає від не тільки від європейських країн, а і від майже всіх країн СНД.

Таблиця 3

Рейтинг пострадянських країн за рівнем податкового навантаження (2007 р)*

Країни	Рейтинг податкового клімату	Кількість платежів	Час (годин)	Податкове навантаження (% від валового прибутку)	Процентіль
1. Грузія	2	29	387	38,6	0,54
2. Армєнія	6	50	1120	36,6	0,70
3. Казахстан	1	9	271	36,7	0,33
4. Молдова	3	49	218	44,0	0,58
5. Киргизька Республіка	7	75	202	61,4	0,73
6. Азербайджан	5	38	952	40,9	0,69
7. Росія	4	22	448	51,4	0,64
8. Білорусь	11	124	1188	144,4	0,98
9. Узбекистан	9	118	196	96,3	0,77
10. Україна	10	99	2085	57,3	0,93
11. Таджикистан	8	54	224	82,2	0,75

Отже, дані соціологічного дослідження свідчать, що найбільш проста система оподаткування має місце в Казахстані, яка за рівнем податкового клімату не відстає від країн-членів ЄС. Кількість податкових платежів в Казахстані складає всього 9, час на виконання податкових зобов'язань складає 271 годин на рік, а податкове навантаження – 36,7% від суми валового прибутку. Найгірший стан податкового законодавства має місце в Білорусі, де кількість платежів 124, кількість годин для виконання податкових зобов'язань – 1188 годин на рік, а податкове навантаження взагалі не піддається критиці, оскільки йо-

го рівень більше суми валового прибутку і складає – 114,4%. Передостанню позицію за станом податкового клімату, на жаль, займає Україна, яка «лідирє» за складністю податкових розрахунків не тільки серед пострадянських країн, а і взагалі серед всіх 180 країн, яка якими проводилось обстеження підприємницького клімату в межах проекту «Doing Business». Так, кількість годин на виконання податкових розрахунків та їх сплату складає 2085 годин на рік. Для порівняння в Узбекистані їх число складає 196, Киргизстані – 202, Молдові 218, Росії 448. Хоча і податкове навантаження в Україні не найвище (57,3%), сума-

рний рейтинг за податковим кліматом серед 11 пострадянських країн складає – 10 місце, випередивши лише Білорусь. Росія займає 4 місце, що свідчить про прогресивний підхід до даним питань. Результати даного дослідження свідчать про невідпо-

відність української бюджетно-фінансової політики сучасним європейським стандартам.

В табл. 4 для порівняння наведені основні показники, за якими оцінюється податковий клімат країн-членів ЄС.

Таблиця 4

Рейтинг країн –членів Європейського Союзу за рівнем податкового навантаження (2007 р)*

Країни ЄС	Рейтинг податкового клімату	Кількість платежів	Час (годин)	Обсяг сплачених податків (% від валового прибутку)	Процент
Ірландія	1	9	76	28,9	0,08
Велика Британія	2	8	105	35,7	0,15
Данія	3	9	135	33,3	0,17
Люксембург	4	22	58	35,3	0,2
Латвія	5	7	219	32,6	0,22
Естонія	6	10	81	49,2	0,28
Нідерланди	7	9	180	43,4	0,3
Швеція	8	2	122	54,5	0,32
Бельгія	9	11	156	64,3	0,42
Німеччина	10	16	196	50,8	0,42
Португалія	11	8	328	44,8	0,42
Словенія	12	22	260	39,2	0,42
Литва	13	24	166	48,3	0,44
Фінляндія	14	20	269	47,8	0,48
Австрія	15	22	170	54,6	0,48
Франція	16	23	132	66,3	0,48
Болгарія	17	17	616	36,7	0,49
Греція	18	21	264	48,6	0,49
Іспанія	19	8	298	62	0,51
Чехія	20	12	930	48,6	0,58
Словаччина	21	31	344	50,5	0,62
Італія	22	15	360	76,2	0,62
Угорщина	23	24	340	55,1	0,63
Польща	24	41	418	38,4	0,63
Румунія	25	96	202	46,9	0,66

*Рейтинг наведено за даними Світового банку [4]

Аналіз даних свідчать про те, що найменше податкове навантаження в країнах-членах ЄС має місце в Ірландії, де кількість платежів складає 9, час на виконання податкових зобов'язань – 76 годин на рік, а податкове навантаження складає 28,9% від суми валового прибутку. Низь-

кий рівень податкового навантаження має місце в Латвії (32,6%), Данії (33,3%), Люксембурзі (35,3%), Великій Британії (35,7%). Найжорсткіший податковий тиск в країнах-членах ЄС спостерігається в Італії (76,2%), Франції (66,3%), Бельгії (64,3%), Угорщині (55,1%), Австрії (54,6%). Нага-

даємо, що частка податкових платежів у валовому прибутку України складає 57,3% (табл.4). Слід зазначити, що урегулювання податкового законодавства, його спрощення та лібералізація є важливою умовою для вступу в Європейський Союз. При цьому спостерігається характерна закономірність – в постсоціалістичних країнах (Латвія, Литва, Словенія, Болгарія, Польща) рівень податкового навантаження менше, ніж в таких розвинених країнах як Бельгія, Швеція, Австрія, Франція.

Високий рівень трансакційних витрат змушує підприємців шукати шляхи їх зниження. Як правило, це ухід в тіньовий сектор економіки, який за оцінками спеціалістів, в Україні склав в 2004 р. 52,2% від ВВП [8, с.163]. Основною причиною нелегального здійснення економічної діяльності, на думку Е. де Сото, є високі трансакційні витрати, пов'язані з дією в рамках закону. Дана ситуація доводить, що в умовах відсутності сприятливого інституціонального середовища, яке сприяє бізнесу та мінімізує трансакційні витрати, підприємці в будь-якій країні будуть реагувати однаково та ухилятися від виконання фор-

мальних правил, якщо є можливість укласти більш вигідні неофіційні угоди. Якщо «ціна дотримання закону» перевищує «ціну уходу від закону», то організація (фірма, підприємство) уходить в нелегальний сектор економіки. Тому основні правила, що визначають структуру прав власності, пристосовуються таким чином, щоб максимізувати ренту тих, кого контролює держава і відповідно процес продукування формальних правил, а вже на їх основі – знизити, наскільки це можливо, трансакційні витрати, що виникають при взаємодії економічних агентів [9, с.178].

Основною причиною викривлення бізнес-ситуації і недотримання формальних норм в інституціональному середовищі в окремих пострадянських країнах є високе податкове навантаження. За оцінками спеціалістів, саме це спонукає більшість підприємців повністю або частково уходити в неформальний сектор. в підприємницькому секторі доволі рідко зустрічають випадки «чисто» легального або чисто «нелегальної» діяльності підприємств, організацій. Основні ознаки легального та нелегального бізнесу наведені в табл. 5.

Таблиця 5

Ознаки легального та нелегального бізнесу [5, с.94]

Легальний бізнес	Нелегальний бізнес
Державна реєстрація та занесення в державний реєстр	Відсутність державної реєстрації.
Наявність трудових книжок	Укладання контрактів (усно та письмово) переважно з родичами, друзями, знайомими.
Офіційні ділові св'язки з держпаратом та органами управління.	Зв'язки з «потрібними» людьми в держпараті та органах управління.
Сплата податку на прибуток та ПДВ	Використання в розрахунках переважно готівкових коштів.
Сплата передбачених законом відрахувань та обов'язкових платежів	Ухід від податків, ПДВ, платежів в державні та місцеві фонди.
Використання тендерів, аукціонів, конкурсів, договорів у письмовій формі	Виплати заробітної плати в «конвертах» без відомості.
Звернення за розв'язанням спорів в арбітраж, суд у відповідності з діючим законодавством.	Звернення до «братків» та «даху» для вирішення комерційних спорів.
Здійснення купівлі-продажу переважно напряду з товаровиробниками та покупцями, і незначно – через посередників.	Значні представницькі витрати.
Відсутність або незначна кількість дочірніх підприємств, філій (для держпідприємств – відсутність дочірніх підприємств з часткою недержавної власності), в тому числі закордонних.	Ціни (закупівель, реалізації), або дуже високі, або дуже низькі.
Трансакційні витрати наближені до середньогалузевих.	
Закупівельні та відпускні ціни близькі до індикативних	

Отже, достатньо високий рівень трансакційних витрат в Україні свідчить

про неефективність державної трансакційної та регуляторної політики відносно розвитку бізнес-середовища. Це суттєво стримує передумови до інтеграції України у світову економіку, відвертає іноземних інвесторів від українського ринку. Аналіз рівня та структури трансакційних витрат, що виникають в підприємницькому секторі є необхідною умовою прийняття важливих управлінських рішень. Проблема трансакційних витрат, їх вимірювання та оптимізації потребує подальших досліджень.

Література

1. Бізнес-середовище в Україні. Проект «Дослідження підприємницького сектору в Україні». – МФК, 2003. – 112с.
2. Doing Business in 2005: Removing Obstacles to Growth. – Washington: World Bank&Oxford University Press, 2005. – 161с.
3. Doing Business in 2006: Creating Jobs. – Washington: World Bank&Oxford University Press, 2006. – 188с.
4. Електронний ресурс. <http://www.doingbusiness.org/>. Doing Business in 2008.
5. Булеев И.П. Управление трансакционными издержками в переходной экономике / НАН України. Ин-т экономики промышленности– Донецьк, 2002. – 154 с.
6. Паляниця А. Дослідження бізнес-середовища. Україна, 2004. – Всесвітній Банк, 2004. – 89с.
7. Сараева И.Н. Проблемы оценки уровня трансакционных издержек в предпринимательском секторе экономики Украины // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 103-2 – Донецьк, ДонНТУ. –2007. –С.153-159.
8. Шепеленко О.В. Трансакционные издержки в переходной экономике: проблемы теории и практики: Монография /МОН Украины. Донецкий нац. ун-т экономики и торговли шимени Михаила Туган-Барановского. – Донецк, 2007. –360с.
9. Сото Э. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире. – М. Catallaxy, 1995. – 307с.
10. Шаститко А. Условия и результаты формирования институтов // Вопросы экономики. –1997. – №3. –С.67-81.
11. Нуреев Р.М. Институционализм: вчера, сегодня и завтра / Институциональная экономика. – М.: ИНФРА-М, 2000. – С.4-18.
12. Пустовийт Р.Ф. Формирование предпринимательской институциональной среды в постсоветских странах / в коллективной монографии «Постсоветский институционализм»/ под. ред. Р.М.Нуреева и В.В.Дементьева. – Донецк: «Каштан», 2005. – С.286-308.

Статья поступила в редакцию 25.12.2007